

Jaarverslag 2007
Kapiteinshuis Pekela
Stichting Westers

Kapiteinshuis Pekela
Stichting Westers, K.v.K. 41014965
Stichting Kapiteinshuis Pekela, K.v.K. 02068653

Bestuur per 31.12.2007:

De heer drs.A.Westers, voorzitter
De heer A.Schrik, secretaris
De heer H.J.Lesterhuis, penningmeester
Mevrouw J.G.Hoiting-Schreuder
De heer H.H.Meijerink
Mevrouw F.Olsder-Bueving
De heer K.Weerts

De bestuursvergaderingen worden bijgewoond door de heer H.A.Hachmer, conservator van het Veenkoloniaal Museum te Veendam

Vrijwilligers per 31.12.2007:

De heer A.Westers, conservator
Mevrouw J.Abring-Allemekinders
Mevrouw A.O.W.Bruggemann-Groen
De heer B.G.Bügel
De heer H.Davids
Mevrouw A.Davids-Martens
Mevrouw G.K.E.Draijer
Mevrouw H.Eerkens-Veldkamp
Mevrouw M.Haayer-Fens
De heer H.A.Hachmer
Mevrouw G.G.Heckman
De heer A.Heeres
Mevrouw G.H.Kiewiet-Bruggemann
De heer H.H.Meijerink
De heer E.Nederhoed
De heer J.Schrik
Mevrouw M.Schrik-Draisma
Mevrouw G.Tiktak-Steen
Mevrouw I.Timmer-De Vries
De heer W.Verhagen
Mevrouw J.Verhagen-Ottevanger
Mevrouw A.de Vries-Smit

Het Kapiteinshuis Pekela zal in het seizoen 2008 geopend zijn van 16 april t/m 19 september, iedere woensdag van 11-17 uur en iedere donderdag en vrijdag van 14-17 uur. In juli en augustus tevens elke dinsdag van 14-17 uur. Bovendien op de eerste zondag van de maand, 4 mei, 1 juni, 6 juli, 3 augustus, 7 september.

Het museum zal ook geopend zijn op 5 en 6 april (Ned. Museum Weekend), 14 juni (Schutsemarkt), 6 en 7 september (Open Monumentendag), 28, 29, 30 december (Kerstvakantie).

Voor wijzigingen openingstijden raadpleeg website www.kapiteinshuis.nl of website www.pekela.nl

Aanmelding als donateur (minimum € 12) is mogelijk per telefoon: 0597-645235 (Lesterhuis), of schriftelijk: Stichting Westers, Albatrosstraat B 72, 9663 PR Nieuwe Pekela. Bankrekening Stichting Westers (museum, collectie), Nieuwe Pekela, 9447768955.

Bankrekening Stichting Kapiteinshuis Pekela (pand, monument), Nieuwe Pekela, 874866537.

Controle financiële administratie: Accountantskantoor Pors R.A., Veendam

Colofon

uitgave: Kapiteinshuis Pekela/Stichting Westers
Ds.S.Tjadenstraat C 95/96, 9663 RD Nieuwe Pekela
Vormgeving en druk: Staal Prepress, Veendam
Ontwerp logo Kapiteinshuis: Th. Zwinderman, Nieuwe Pekela

Het bestuur vergaderde in het verslagjaar zeven maal, waarvan één keer samen met de vrijwilligers. Ter afsluiting van het seizoen werd door de gezamenlijke medewerkers op 14 september een bezoek gebracht aan het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal.

Eén donateur viel af, zeven nieuwe meldden zich aan, zodat het aantal donateurs per 31 december van het verslagjaar 125 bedroeg.

Het aantal bezoekers aan het Kapiteinshuis Pekela beliep 1030, nagenoeg een verdubbeling van het aantal van vorige jaren! Op 27 december werd de duizendste bezoeker van dit seizoen, mevrouw R Huizing-Bouman te Emmen, officieel welkom geheten. Ook nu weer was het museum buiten de normale openingstijden te bezichtigen: op het Nationaal Museumweekend 5 en 6 april, de Schutsemarkt 9 juni, Open Monumentendagen 8 en 9 september, de Dag van de Regio 7 oktober en de Rabo Museumdag 13 oktober. Deelnemers van de Volkshogeschool Leer namen op 22 februari een kijkje, leraren uit Aurich volgden op 20 april. Leerlingen van de Westerschool te Stadskanaal kwamen per fiets op 15 maart, leerlingen van het Dollard College afd. Pekela bezochten het museum in groepen op 6 juni, vrijwilligers van de Openbare Bibliotheek te Oude Pekela kwamen op 20 november.

Tijdens familiereünies vormt een bezoek aan het museum een zeer gewaardeerde onderbreking. Op 24 maart kwam de familie De Vries, op 2 juni de familie Houwink, op 1 september de familie Boneschansker en op 3 oktober de familie Oosterman uit Stadskanaal.

Op 22 maart werd in het Kapiteinshuis Pekela een vergadering van de leden van het platform Kleine Musea gehouden. Museaal overleg 'ter plekke' werd als zeer nuttig ervaren en zal bij toerbeurt in de andere aangesloten

musea voortgezet worden. Eind 2006 werd door acht maritieme musea in de provincie Groningen, waaronder het Kapiteinshuis Pekela, het GROMMO (Gronings Maritiem Museaal Overleg) opgericht. Er werd een gezamenlijke folder gedrukt. Tijdens de manifestatie WinterWelvaart, van 20-23 december te Groningen gehouden, namen alle betreffende musea met een bescheiden inzending deel aan de presentatie van GROMMO in het schip 'Spes Mea'.

Binnen het kader van de in het Veenkoloniaal Museum te Veendam gehouden tentoonstelling 'Met de groeten uit Riga' werd op 22 juni in de tuin van het Kapiteinshuis Pekela in aanwezigheid van een vijftigtal genodigden het eerste exemplaar van het boek 'Met de Groeten uit Riga', samengesteld door de conservator van het Veenkoloniaal Museum, de heer H.A.Hachmer, uitgereikt aan de heer Johannes Riepma, Honorair Consul van Nederland te Emden.

Ter voorbereiding van een Teleac TV-programma 'Verre Verwanten' (rond o.a. de presentator Harm Edens), dat werd uitgezonden op 15 december, werden op 27 september door een filmploeg in en rond het Kapiteinshuis opnamen gemaakt.

De Ondernemersvereniging Pekela schonk het museum een nieuwe vlag.

Wij zijn de heer B.D.Poppen te Uithuizen zeer erkentelijk dat hij, met gebruikmaking van het Klatter-archief dat zich sinds 1996 in de verzameling van het Kapiteinshuis Pekela bevindt, het artikel 'Het molenaarsgeslacht Klatter te Oude Pekela' heeft geschreven en voor publikatie in dit jaarverslag beschikbaar heeft willen stellen.

Schenkingen, bruiklenen, aankopen

Wilhelmus Themmen (Groningen 1696 – Arnhem 1764) predikant te Noordhorn, Nieuwe Pekela, Amersfoort, Arnhem

Het vervolg van de nuttige zaamspraaken synde een gesprek van eenen heilzoekenden leeraar met een swak, dog heilbegeerig litmaat etc.

Groningen, bij Pieter Bandsma, boekverkoper in de Brugge-straat 1736 (2^e druk)

In perkamenten band met boekbindersstempels (?) FS

Het boek werd door Ds.W.Themmen geschreven toen hij van 1726 – 1729 predikant was te Nieuwe Pekela. De eerste druk verscheen in 1727 bij Seerp Bandsma te Groningen (exemplaar in coll. Kapiteinshuis Pekela inv. nr Th/W 8). De tweede druk verscheen toen hij te Arnhem predikant was.

schenking de heer A.Westers, Groningen

Hendrik Wester, *Voorbereidingsrede, aanspraken en gezangen bij de plegtige overgave van den gouden eerepenning en het vereerend getuigschrift aan den scheepskapitein Geert Berents Kolk op den 25 van Slagtmaand 1807, in het kerkgebouw der Hervormde Gemeente van de Oude Pekel-A.* In de Oude Pekel-A, bij Hazelhoff, boekverkoper (1808)

(Zie 'Geert Berends Kolk', in *Jaarverslag Kapiteinshuis Pekela* 2001, p. 12)

schenking mevrouw Dr.H.G.Roelfsema-Van der Wissel, Langelo

Hendrik Wester, negen schoolboekjes:

. Bevattelijk onderwijs in de Nederlandsche spel- en taalkunde voor de schooljeugd. J.Oomkens, Groningen 1807 (6^e dr.; 1^e dr. 1797)

. Schoolboek der geschiedenissen van ons vaderland. Uitg. Maatsch. tot Nut van 't Algemeen
D.du Mortier en Zn, J.H.de Lange, G.T.Paddenburg en Zn, Leiden, Deventer, Utrecht 1807 (4^e dr.; 1^e dr. 1801)

. Godsdienstige gezangen voor de jeugd

J.Oomkens, Groningen 1809 (5^e dr.)

Met ex libris Pieter Oosterhof, 'Pieter Oosterhof hoort dit boek en wil het lezen om dien God te vrezen. Rhoden den 9 van wintermaand 1809'. Pieter Pieters Oosterhof, 1801-Roden-1850, zoon van grutter Pieter Oosterhof, werd later landbouwer en boekwijnmolenaar

. Bijbelgeschiedenissen voor de Nederlandsche jeugd, dl.1, 3, 4, 5, klein formaat

J.Oomkens, Groningen 1820/1821. Boekverkopersetiket Kluit, hoek Grote Markt te Brielle

. Het voorbeeldige schoolkind

J.Oomkens, Groningen 1822 (9^e dr.)

. Schoolboek over de geschiedenissen van ons vaderland

D. du Mortier en Zn, J.de Lange, J.Oomkens, Leiden, Deventer, Groningen 1827 (9^e dr.; 1^e dr. 1800)

. Kort overzicht van de voornaamste oude en latere volken of landen op den aardbol

Is. An. Nijhoff, Arnhem 1837 (9^e dr.; 1^e dr. 1806). Op omslag fondslijst boekhandel C.J.Mekel, Uithuizen

Met ex libris Webiena (Sirps) Mulder, Baflo den 5, 6, 10, 11 augustus 1858. Webiena Mulder werd te Rasquert geboren op 7.4.1847 als dr. v pelmolenaar Sirp Elema Mulder

. Bijbelgeschiedenissen voor de Nederlandsche Jeugd, 1^e deel

J.Oomkens, Groningen 1831 (2^e dr.; 1^e dr. 1821)

. Korte en nuttige leeslesjes, naar de vatbaarheid en den smaak van kleine kinderen

R.J.Schierbeek, Groningen 1847 (31^e dr.). Op omslag fondslijst Schierbeek

A.J.Adriani, *De Prosodist of Woordenlijst voor de uitspraak*

J.Oomkens, Groningen 1827 (2^e dr.; 1^e dr. 1819). Op omslag fondslijst Oomkens

M.van Heyningen Bosch, *Moeder Anna en hare kindertjes*
J.Oomkens, Groningen 1836 (14^e dr.; 1^e dr. 1806)

M.J.Adriani, *Redevoering ter nagedachtenis van den heer H.Wester* (ovl.19 febr.1821)

uitgesproken uit naam van het Departement van de Maatsch.tot Nut van 't Algemeen in de Ned. Herv. kerk te Oude Pekela

J.Oomkens, Groningen 1821

M.J.Adriani was predikant en schoolopziener te Oude Pekela

M.J.Adriani en Mr.H.A.Spandaw, *Hulde aan de nagedachtenis van Graaf Adolf van Nassau*

J.Oomkens, Groningen 1827

met steendruk van eerste monument te Heiligerlee, ingewijd 24 augustus 1826

T.Borgesius, *Landontginning en landbouw in de Veenkoloniën der Provincie Groningen*

A.C.Kruseman, Haarlem 1856

Tjakko Borgesius (1816 - 1888) was burgemeester van Oude Pekela, tevens medeoprichter van de Groninger Maatschappij van Landbouw

Liederen voor het kerkkoor Martin Luther Pekela

Oude Pekela z.j. (eind 19^e eeuw)

42 liederen met notenschrift en gestencilde toevoeging, 1914, voor de Lutherse gemeente
schenkingen de heer D.Kuil, Ten Boer

Twee foto's en twaalf documenten betr. de familie Pot-Brons, Oude Pekela, 1837-1928, o.a. Inventaris nalatenschap Berend Hilbrands Pot, schipper van de kof Johanna Margaretha, ovl. Oostzee 7 mei 1837, waarin vermeld 'twintig zilveren oostzeesche (sic) leepels op dertig gulden', en

Diploma eerste stuurman Grote Zeilvaart 'op grond van gedanen dienst', Den Haag 5 aug.1904, uitgereikt aan Jan Brons, geb. Oude Pekela 28 april 1845, van 1903-1907 kapitein van schoenerbrik Vooruitgang (ex Hoogezand II) schenking mevrouw L.J.Schripsema, Groningen, en de heer H.Brons, Ossenzijl

Gerard Ahlers (Nieuwe Pekela 1928)

Dorpsgezicht te Nieuwe Pekela met voorm. toren, torenschool en postkantoor
olieverf/doek, ges. G.Ahlers 1980, 60 x 80 cm
schenking de heer G.A.W.Ahlers, Haarlem

Kerkboek met Nieuwe Testament, Christelijke gezangen en Kerk-Boek, uitg. door de synode der Ev. Lutherse kerk in het koninkrijk der Nederlanden, Amsterdam 1826 met twee zilveren sloten in filigrain-techniek, op de achterzijde gegraveerd A.F.d.W./ 1835. 21 d. 8 m. Gemerkt W = Abraham Westers (1782-Nieuwe Pekela-1862), lutherse zilversmid te Nieuwe Pekela (*Meestertekens* nr. 11171); jaarletter Y = 1833

A.F.d.W.= Annechiena Friederks de Winter, geb. Nieuwe Pekela 1816 als dochter van de uit Osterkappeln, Hannover, afkomstige lutherse Friederik de Winter en Foktje Gerrits Uiling, landbouwers te Nieuwe Pekela, later te Wildervank. Zij trouwde te Wildervank in 1842 met de zeeman Hendrik Gijzes Giezen en hertrouwde in 1857 met de eveneens lutherse landbouwer Harm Jonker Thaden. Al haar vijf kinderen stierven op jonge leeftijd. Zelf stierf zij te Wildervank in 1875.

bruikleen Veenkoloniaal Museum, Veendam

Zilveren roomlepelkje met gedreven voorstelling op de bak. Onder de steel gestipt : T:H:Hesse 1836 (= Tjabina Eidina Harms Hesse (Weener 1809-Groningen 1893), dr.v. Harm A.Hesse, advocaat te Scheemda, en Anna Johanna Engelkens. Zij trouwde te Scheemda 1837 met Paulus Tresling, arts te Groningen)

Gemerkt IT onder vijf punten = Jan Tonnis Hazelhoff (Nieuwe Pekela 1777 - Oude Pekela 1852), zilversmid te Veendam en Pekela 1812-1844, later boekbinder te Oude Pekela (*Meestertekens* nr. 5321); jaarletter K = 1819

h: 10,2 cm

schenking Shell Vrijwilligers Pensioenfonds door bemiddeling van de heer W.Verhagen, Zuidbroek, oud-medewerker van Shell

Zilveren, hartvormig lodereindoosje met op het scharnierdeksel in filigraintechniek een kroon van bolletjes. Onder de bodem de initialen J R S (= verm. Jantien Reinders Sikkens (Blijham 1796-Ommelandervijk 1870). Zij trouwde in 1824 te Noordbroek met de pel- en roggemolenaar Nanne Jans Mulder, zie *Jaarverslag* 1991, p.12)

Gemerkt W onder kruisje = Abraham Westers (1782-Nieuwe Pekela-1862), zilversmid te Nieuwe Pekela (*Meestertekens* nr.11233); jaarletter Y = 1833

h: 8 cm

Breinaaldenschede met drie gaatjes

schacht van ganzeveren en metaaldraad; zilveren montuur, gemerkt GM in rechthoek = Geert Maurits, zilversmid te Nieuwe Pekela 1850-1899 (*Meestertekens* nr. 3652)

l.: 19 cm

schenkingen N.N.

Verguld koperen kap, onderdeel van oorijzer afkomstig uit Nieuwe Pekela
schenking de heer J.Scholten, Nieuwe Pekela

Bronzen koetsiersklokje met in reliëf St.Joris te paard
h: 8,5 cm. Rusland, 1^e helft 19^e eeuw
aankoop

Gebruineerd koperen, kegelvormige doofpot
h.: 37 cm

vervaardigd door Aaldrik Tonnis Koster, koperslager te Noordbroek (geb.1848), uit het bezit van diens broer, Tonnis Aaldrik Koster, schipper van de Laura te Oude Pekela schenking de heer W.G.Koster, Eindhoven

Rechthoekig, gelakt houten theedoosje met klapdeksel, 8 x 14 x 10 cm

Afgeplat bolvormig houten dekseldoosje, diam. 9,5 cm
schenking mevrouw A.Datema, Stadskanaal

Twee plunjezakken van zeildoek met opschrift 'L.L.Nieland / N.Schans', resp. 'L.Nieland / O.Pekela'.

Lengte 119 cm, resp. 118 cm

Lubbertus Nieland (Nieuweschans 1836 – Oude Pekela 1900) was van 1866 – 1882 schipper van de brik Anna Helena. In de collectie bevinden zich reeds twee scheepsportretten van dit schip

schenking Ir.L.T.W.H.Nieland, Vledder

Notitieboekje van Johan Doornbos (1877-1949), loods te Delfzijl van 1.3.1900 – 1.3.1934

Met aantekeningen van de door hem van 4 mei 1929 tot 24 februari 1934 uit zee en naar zee geloodste schepen
schenking mevrouw A.J.Spijk-Kramer, Groningen (kleindochter)

Poesiealbum (1888-1894) van Wietsina Alida Plukker, geb. Nieuwe Pekela 28 oktober 1876

Poesiealbum (1893-1896) van Maria Hillechiena Wegener, geb. Nieuwe Pekela 27 juni 1880

aankoop

Boekverkopersetiket, vierkant met witte letters op paars fond 'K.Schudde Boekhandel Oude Pekela'. 2 x 2 cm
schenking de heer W.Doornbos, Groningen

9 kleine koppen en 11 schotels van Russisch porselein met geschulpte rand en enig reliëf. In goud gedecoreerd met bloem- en bladranken. H. kop: 6 cm, diam. schotel: 13 cm. Niet gemerkt

Riga, 3e kwart 19e eeuw

aankoop

Paar witte, porseleinen etagèrebeeldjes, jongen en meisje tussen mandjes.

Duitsland, begin 20e eeuw. H.: 6 cm

schenking mevrouw E.Gruben, Muntendam

Twee potten, elk met twee oortjes; roodbakkend aardewerk, gedeeltelijk bedekt met transparant loodglazuur. 1e kwart 20e eeuw

H.: 26 en 22 cm

schienking de heer A.J.Wieske, Nieuwe Pekela
Vervaardigd in de pottenbakkerij 'De Hoop', fa. T.L.Meijer, Nieuwe Pekela. Gebruikt in schildersbedrijf Jacob Wieske & Zn. te Nieuwe Pekela voor het bewaren van 'ossebloed', later voor het voorbereiden van verf

Twee wit katoenen proeflapjes met diverse motieven, o.a. 'BE 1890', in Frans en Engels borduurwerk
proeflap met veelkleurig Berlijns wolwerk
nachtzak, in rood en wit geborduurd met lelies
wit katoenen laken met gehaakt tussenzetsel
twee verschillende, roodgebloemde beddentijken
testje van geelbakkend aardewerk met transparant en groen loodglazuur

houten kluwenhoudertje met deksel, okerkleurige en zwarte decoratie, Japan 19^e eeuw

Alles afkomstig uit bezit familie Ebling te Oude Pekela. De eerste drie textilia geborduurd door Berendina ('Dientje') Ebling (1873-Oude Pekela-1964), hoedenmaakster, dochter van Jan Berends Ebling, schipper van de schoenerkof Anna Henderika, en Henderika de Wijk
schenking mevrouw S.Mook, Oude Pekela

Handgenaaid witgoed: 2 zakken, sloopje, kinderhemdje, 2 vrouwenmutsen, kindermutsje, nachtpon; geborduurde nachtzak 'Goeden Nacht', 3 blauw gestreepte sloopjes
grijze, cilindervormige grèskruik met één oor, nummer '3', h.: 30 cm

melkpot met één oor, roodbakkend aardewerk met loodglazuur en slibversiering, diam. 19 cm
beddelichter met groen en geel koord
schenking familie J.H.Veninga, Nieuwe Pekela

Zwart plastic penhouder met ballpoint aan koordje
opschrift 'Stapp sokken 20x sterker'
relatiegeschenk Tricotagefabriek A.Westers & Zoon B.V., Nieuwe Pekela
schenking mevrouw J.G.Hoiting-Schreuder, Nieuwe Pekela

Twee fotoalbums met familie-, vakantie- en schoolfeestfoto's uit het bezit van Albertina H.A. (Tini) Bosscher (Oude Pekela 1.3.1907-Meppel 18.1.1988), onderwijzeres aan de O.L.S. Zuidwendingerweg te Nieuwe Pekela, later te Meppel. Twintiger-dertiger jaren 20^e eeuw
schenking mevrouw J.L.Uniken-Bosscher, Veendam

Eva R.Wieske, *Veenkoloniën (O.Pekela) en Strocarton*. Project (scriptie) Groen van Prinsterer kweekschool Doetinchem, 1957
schenking mevrouw E.R.Leerink-Wieske, Vriezenveen

L.Leeuwerik, *Van Karl May tot Karl Marx*
Uitgave in eigen beheer, Oude Pekela 1999
schenking van de auteur

Josë van Geldorp en Rudi Ekkart, *Voor Plakboek en Poëziealbum*
Uitg. Bührmann-Ubbens Papier, 1988
schenking N.N.

Gids voor Veendam, uitg. gemeentebetuur Veendam

Hervormde kerk Oude Pekela, uitg. Herv. gemeentebled De Schakel, 1989

Frans E.Banga (red.), *Nieuw-Buiner Glasindustrie*, Groningen 2004

Rinze Mast e.a., *Groninger Welvaart, scheepvaart in stad en ommeland*
Uitgeverij Passage, Groningen 2005

Jacco Pranger, *Stadskanaal in oude ansichtkaarten*
Uitg. Super de Boer, Stadskanaal 2007
schenkingen de heer H.Davids, Stadskanaal

Willem Mulder, *Honderd jaar Schepen, Schippers en Scheepsbouwers in Stadskanaal*
Uitgave in eigen beheer, 19 mei 2007
schenking van de auteur

Jan Scholtens, *1704-2004 300 Jaar Hervormde Kerk te Nieuwe Pekela en Boven Pekela. In woord en beeld*
Eigen, herziene uitgave, winter 2006-2007

Het molenaarsgeslacht Klatter te Oude Pekela

Tot de verzamelingen van het Kapiteinshuis Pekela behoort een klein archief van de molenaarsfamilie Klatter te Oude Pekela.¹

De collectie van 41 documenten, hoofdzakelijk uit het eind van de 18e eeuw en de eerste helft van de 19e eeuw, werd met financiële steun van de ladies van de Innerwheel Rotary Pekela in 1996 verworven op een te Leeuwarden gehouden boeken- en prentenveiling.²

Het archief omvat koopakten, kwitanties, hypothecaire inschrijvingen, akten van scheiding, schuldbekentenissen, extracten, verklaringen, opzeggingen, etc. Vele daten uit de Franse tijd, een enkele begint met 'Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap' of is in het Frans gesteld.

Enige documenten zijn niet direct met de familie Klatter in verband te brengen.

In een op perkament geschreven akte van 2 maart 1758, die voorzien is van een aanhangend, incompleet waszegel van de stad Groningen, wordt de verkoop door Pieter Klinkert aan Harmannus Haiko van der Veen van een huis en boekweiten molen, gelegen aan de Nieuwe Boteringestraat te Groningen, beschreven. Een handgeschreven kopie van de door het Verteenwoordigend Lichaam te Den Haag op 24 December 1798, 'het vierde Jaar der Bataavische vrieheid', uitgegane publicatie van algemene aard betreft de opheffing der gilden. Een gilde van molenaars, zoals die eeuwenlang in de stad Groningen bestond³, is er in de provincie, dus ook in Oude Pekela, nooit geweest. Klatter zal een dergelijke publicatie voor kennisgeving hebben aangenomen.

De overige stukken hebben alle betrekking op de familie Klatter en/of de molens te Pekela. Voor de samenstelling van dit artikel en de genealogische gegevens werd aanvullend onderzoek gedaan in het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven te Groningen, het Groninger Molenarchief te Veele en werden andere bronnen (o.a. via internet) geraadpleegd.

Een document van bijzonder belang behelst twee 'extracten' (uittreksels) uit het Resolutieboek der Stad Groningen en wel van 21 oktober 1637 en 13 oktober 1703, waarin drie besluiten worden beschreven, waaronder de octrooivraag van een molen. Als eerste besluiten de 'H. Heren Borgemesteren ende raad' op een request van Feike Alles Klok, dat in dat jaar (1637) 'voort gevaren wierde met het maken der weg bij langs de Pekel'. Het derde besluit is ten behoeve van Jan Peters ter Munte, die verzoekt 'een meulen te mogen zetten, met conditiën dat hij zijn woning en tuintien zal vrij mogen ge-

bruiken'. Hierover wordt besloten hem 'eenige Vrieheid van wind en grond' te verlenen (hem toestemming te geven een windmolen te laten bouwen), voor een termijn van vijftien jaar 'zonder betaling van eenig windgelt ofte grond pagt'. Het betreft de bouw van de eerste molen in de nog jonge kolonie Pekela.

De familie Klatter

De eerste telg uit het geslacht Klatter, die een belangrijke rol in Oude Pekela zou gaan spelen, was Hindrik Jans Klatter. Hij werd in 1731 geboren, als zoon van Jan Klasens Klatter en Frouke Geerts. Op 27 november 1763 trouwde hij met Grietje IJzebrands Rozeboom. Zij was zijn tweede vrouw.

Het Ledematenboek van de kerkelijke gemeente Stedum vermeldt: 'In het begin van 't jaar 1765 belijdenis en ledematen ten dezen gemeente waren Grietjen Jans Roseboom vrouw van Hindrik Jans Klatter (met attestatie na [naar] Appingadam)'.⁴

Op 5 mei 1765 is aangetekend: 'Op belijdenis des geloofs voorgesteld en aangenomen Hindrik Jans Klatter (met attest na Appingadam) en zijn vrouw'. Alhoewel de tweede naam van Grietje verwarring zou kunnen scheppen, betreft het hier wel hetzelfde echtpaar.

Het echtpaar Klatter verhuisde dus naar Appingedam, zoals ook terug te vinden is in het Ledematenboek van die stad: 'Den 6 Junij 1765 Met attestatien zijn tot ons overgekomen: Hindrik Jan Klatter en ... met attestatie van Stedum (vertrokken 1768 met attestatie naar Tjamsweer) Grietjen Rooseboom, deszelfs huisvrouw'.⁵

Een maand eerder had Hindrik Jans Klatter 'de Zuider Roggemolen ten Damme' gekocht. In de koopbrief van 2 mei 1765 staat dan ook vermeld 'tot Stedum woonagtig'.⁶

Een jaar later, op 1 mei 1766, werd te Appingedam de tweede korenmolen met behuizing gekocht, 'ten eersten een roggestander molen de Appingedamster Noorder Molen genaamd, ten tweden een behuisinge met een Hof bij Gemelte molen behorende met nog een apart Hoff de Muggenborgh genaamd, sijnde aale samen staande en gelegen onder t Carspel Tjamsweer'.⁷

Vijftien jaar later verkocht Hindrik Jans Klatter de beide molens, zo blijkt uit 'Een koopbrief van de Beide Roggemoolens, Behuisingen en Hoven met de Vaste Beklemminge van vier Grasen Land, ten westen van Appingedam, verkogt door Hindrik Jans Klatter en Vrouw an Monsr. Frans Huis en Vrouw, in dato den 29 November 1781'.⁸

Zeer waarschijnlijk is het echtpaar daarna naar Oude Pekela verhuisd. In het Ledematenboek van Appingedam is echter alleen te lezen dat de beide dochters uit het eerste huwelijk van Hindrik Jans Klatter naar Pekela verhuizen: 'Den 11 Maart 1779 Den zelven dito zijn op belijdenis den gemeente toegevoegt: Jantijn Hinderks Klatter (vertrokken na Pekela)' en 'Den 6 September 1781 Op belijdenis des geloofs den zelven dito: Frouke Hinderks Klatter (vertrokken naar Pekel A)'.⁹

In de diverse stukken uit het archief Klatter is hun handel en wandel in Pekela goed te volgen. Zo is in een akte van 26 oktober 1782, opgemaakt door Albert Hindrik van Swinderen, drost der Heerlijkheid Wedde en Westerwoldingeland, Blijham, Pekela, de aankoop beschreven van twee molens.

De inhoud van deze akte, die op het convoluit de annotatie 'Het eerste Coopkontraakt van de moolens' draagt, luidt 'het Regt der vaste en altoos duurende beklemminge van mevrouw verkopersches twee Rogge Molen waarvan de eene in de boven en de andere in de beneden Pekela staat, en de twee daar bij behorende behuizingen, mitsgaders de twee Rosmolens, waar van bij ieder molen een kan worden gebruikt, met de Landerijen daar onder behooren, zijnde de Molen met de behuizingen en landerijen ter Boven Pekela staande en gelegen op No 11, Noordkant en de Molen met behuizinge en Landerijen ter beneden Pekela, staande en gelegen op No 1, Zuidkant boven de Veendijk en No 2 adidem alles op Stadsgrond, en de verdere gereedschappen bij de gemelde Molen behorende gelijk ook het regt of octrooij bij de Edele Mog.

H. Heeren Borgemeesteren ende Raad in Groningen verleent, om een Pelmolen in de Pekela te mogen zetten'.

De molens en het recht tot zetten van een pelmolen werden gekocht van mevrouw S.H.W. Grijp, weduwe van rentmeester P. Sijman. Met haar had Klatter reeds in 1767, te Appingedam, zaken gedaan, toen hij een bedrag van 2000 gulden van haar leende.¹⁰

De molen in boven Pekela, waarvan het bouwjaar onbekend is, betrof een korenmolen, met een vlucht van 73 voet (ca. 22 m). De molen was uitgerust met twee paar rogge- en één paar tarwestenen.

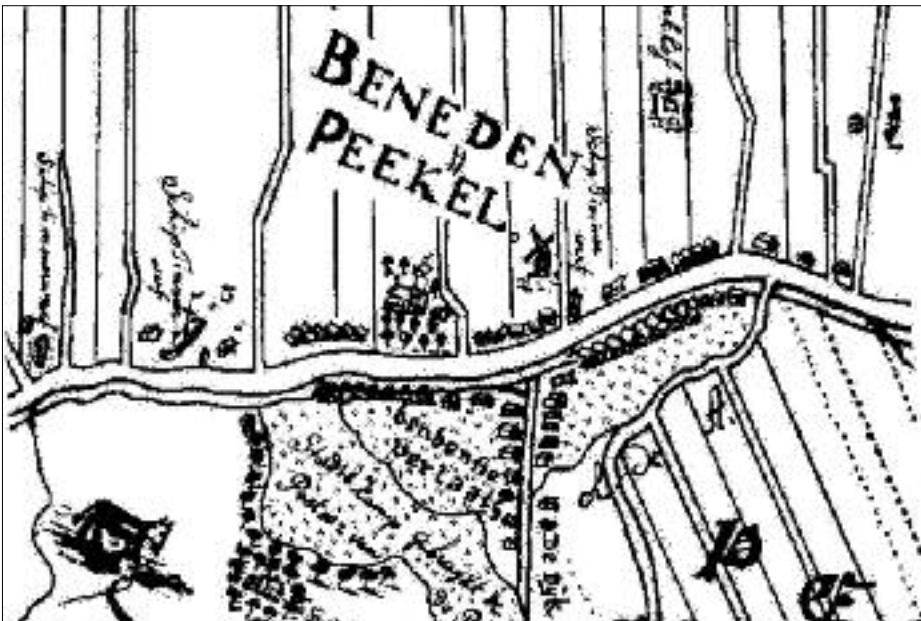
De verkoop van deze molen werd, blijkens een akte van twee jaar later, opnieuw vastgelegd. In dit document, dat zich niet in het archief van de familie Klatter bevindt, maar wel in het RHC Groninger Archieven is te vinden¹¹, werden 'Hindrik Jans Klatter en Grietje Roseboom Ehelieden' koper van de molen te beneden Pekela en 'Jan Hindrik Klatter en Geesje Harms Koster Ehelieden' koper van de molen te boven Pekela. Het octrooi van de pelmolen bleef ongewijzigd. Aan het slot van dit document staat vermeld dat het contract van 26 oktober 1782 wordt 'geannuleerd'.

Jan Hindrik was de zoon van Hindrik Jans Klatter, uit zijn eerste huwelijk met Annechien Berends. Hij trad op 21 december 1783 in het huwelijk met Geessijn Harms Koster.

De molen te boven Pekela kwam uiteindelijk in het bezit van het molenaarsgeslacht Koster, want in 1831 was Jan Boelens, de derde echtgenoot van Geesje Harms Koster, de eigenaar en was haar zoon Harm Jans Koster, de huurder.

Aan Harm Jans werd op 12 december 1825 door Gedeputeerde Staten van Groningen, handelend volgens de Wet op het Gemaal van 1822¹², het alleenrecht op het malen van graan in het molenressort Nieuwe Pekela (met uitzondering van Stadskanaal) toegekend. In 1839, bij de scheiding van de erven van wijlen Jan Hindriks Koster, de man van Geessien Harm Koster, werd de molen toegescheiden aan deze oudste zoon, Harm Jans Koster. Op 6 april 1874 sloeg de bliksem in deze molen en brandde hij af.¹³

De molen in de beneden Pekela betrof vermoedelijk de door Jan Peters ter Munte in 1637, aan de zuidzijde van het Pekelderdiep, op Westerwolds territorium, gebouwde standerd-

Afb. 1. De tekening is afgeleid van de grote kaart van de veengebieden in Zuid-oost-Groningen, gemaakt door H. W. Folckers in 1723. In het midden is aan de zuidzijde van het Pekelderdiep, boven De (Veen) Dijk, de standerdmolen afgebeeld.

molen. Hij komt voor op een in 1723 door H. W. Folckers getekende kaart van dit gebied (afb. 1). In 1799 werd de molen afgebroken. Op 23 februari 1816 verkocht Jan Teunis Klatter voor f 200,- 'een stukje grond, zijnde de oude Molenberg, waarop te vooren een koorndwindmolen gestaan heeft' aan stadsveenmeester Goedhart Borgesius en diens echtgenote Wendeltje Aapkens, wonende te Oude Pekela.¹⁴

In 1785 maakte het echtpaar Klatter gebruik van het verleende octrooi en liet een nieuwe pelmolen in Oude Pekela zetten, tegenover de Ned. Herv. kerk, aan de noordzijde van het diep. Deze molen was een bovenkruier met stelling, de met riet gedekte kap en achtkant werd geplaatst op een stenen onderstuk. De molen had een vlucht van plm. 76 voet (ca. 23 m).¹⁵ Tijdens de bouw ging de stad Groningen dwarsliggen, door van Klatter te verlangen de eigen grond, waarop de molen werd gebouwd, tot stadgrond te verklaren. Het muurwerk van de onderbouw was reeds voltooid en slechts door zich te schikken naar de eisen van de stad kon Klatter ook de verdere bouw tot een einde brengen.

Op 6 oktober 1786 verkocht Hendrik Jans Klatter deze molen aan zijn schoonzoon en dochter, Jan Tonnis Klatter en Geertruid Hindriks Klatter, voor een bedrag van f 11.250,-.

Hendrik Jans Klatter bekleedde naast het molenaarschap diverse functies in zijn woonplaats. Zo maakte hij vanaf 1811, toen Nederland was ingelijfd bij het Franse keizerrijk, deel uit van de municipalité, het gemeentebestuur van Oude Pekela.

In 1820 overleed Hindrik Jans Klatter, 89 jaren oud. Hij legateerde de helft van het eigendomsrecht van de pelmolen aan zijn kleinzoon Renko IJsbrand Klatter. Deze droeg in 1826 zijn helft over aan zijn neef Jan Teunis Klatter.

Een broer van Hindrik Jans Klatter, was Teunis (Tonnis) Jans Klatter. Hij was te Oude Pekela in 1740 geboren en trouwde op 11 december 1762 met Jantje Remmerts. Teunis Jans Klatter ging naar zee. Zo was hij in 1772 schipper van *De Jonge Dirk*, in 1778 van de smak *Jonge Jan Klatter*. Hij behoorde tot de vroegste generatie Oostzevaarders uit Pekela.¹⁶

Net als zijn broer bekleedde ook hij diverse maatschappelijke functies. Toen het eerste bestuur van de gecombineerde gemeente (Oude en Nieuwe) Pekela op 17 oktober 1808 werd aangesteld, werd hij benoemd tot president. Hij bereikte de leeftijd van 81 jaren en overleed op 20 april 1821.

Hindrik Jans Klatter en Annechien Berends/Grietje Rozenboom kregen twee zonen en drie dochters, waaronder de in 1766 geboren Geertruida. Zijn broer, schipper Tonnis Jans en Jantje Remmerts kregen één zoon. Deze zoon, Jan Teunis, geboren in 1764, trouwde op 5 januari 1785 te Oude Pekela met genoemde Geertruida.

Jan en Geertruida waren dus neef en nicht. Hij kocht, zoals boven vermeld, op 6 oktober 1786 de pelmolen tegenover de kerk van zijn oom, Hindrik Jans Klatter.

Op 9 augustus 1799, in 'Het 5e Jaar der Bataafsche Vrijheid', is in een attest van het plaatselijk bestuur van Oude Pekela, het volgende te lezen: 'Attesteert door dezen dat Jan Teunis Klatter, alhier een nieuwe Koorndwindmolen laat bouwen en dat dezelve bijna volvaardigd is'. Deze molen, een achtkante bovenkruier met stelling, met riet op stenen onderstuk, een rieten kap en een vlucht van 75 voet (ca. 22,50 m), werd gebouwd aan de Veendijk.¹⁷ Na de ingebruikneming beschikte Jan Teunis Klatter dus over twee dicht bijelkaar staande molens, waarvan de ene een rogge- en de andere een pelmolen was. In de tijd waarin de opheffing van de belasting op het gemaal nog meer dan een halve eeuw op zich zou laten wachten, was dit zondermeer een riantie positie.¹⁸ Dit zou ook in de volgende decennia zo blijven. Op 12 december 1825 kenden Gedeputeerde Staten van Groningen namelijk, de Wet op het Gemaal van 1822 volgend, in het molenressort Oude Pekela (de gehele gemeente) het alleenrecht op het malen van graan toe aan korenmolenaar Jan Tonnis Klatter.¹⁹

Afb. 2. Molen De Onrust te Oude Pekela. Op de oprijlaan staan Barteld Huizing met zijn knecht. Opname 1941.

In 1827 verkocht Jan Teunis de tegenover de kerk gelegen pelmolen aan zijn zwager Hindrik Omges Nieweg, die zowel molenaar als grutter was. Nieweg verkocht de molen in 1837 aan Remko Jans Bruggers uit Blijham. Op 13 augustus 1849 brandde de molen af. Het jaar daarop werd hij herbouwd als de nu nog aanwezige molen *De Onrust* (afb. 2).²⁰

In 1817 lieten Wibrandus Kranenburg en Grietje H. Hut een pelmolen aan de Scholtenswijk bouwen. Deze molen zou later bekend worden onder drie namen en wel *Zeldenrust*, *De Klatter* en *Kosters molen*. De tweede naam is echter onjuist, aangezien deze molen nooit in het bezit van de familie Klatter is geweest. Het was een achtkante stellingmolen, op een stenen tussenen onderstuk en een houtgedekte kap. Eén roede werd later voorzien van zelfzwichting, de vlucht bedroeg 79 voet (ca. 23,70 m) en de molen was uitgerust met twee pelstenen en één paar breekstenen. Op 4 november 1938 brandde ook deze molen af.²¹ Het opmerkelijke feit deed zich nu voor dat binnen een afstand van ongeveer één kilometer, drie molens in het centrum van Oude Pekela te vinden waren, alle aan de noordzijde van het Pekelderdiep gebouwd. De drie molens zijn terug te vinden op de in 1822 opgemaakte kadastrale minuutplan van de

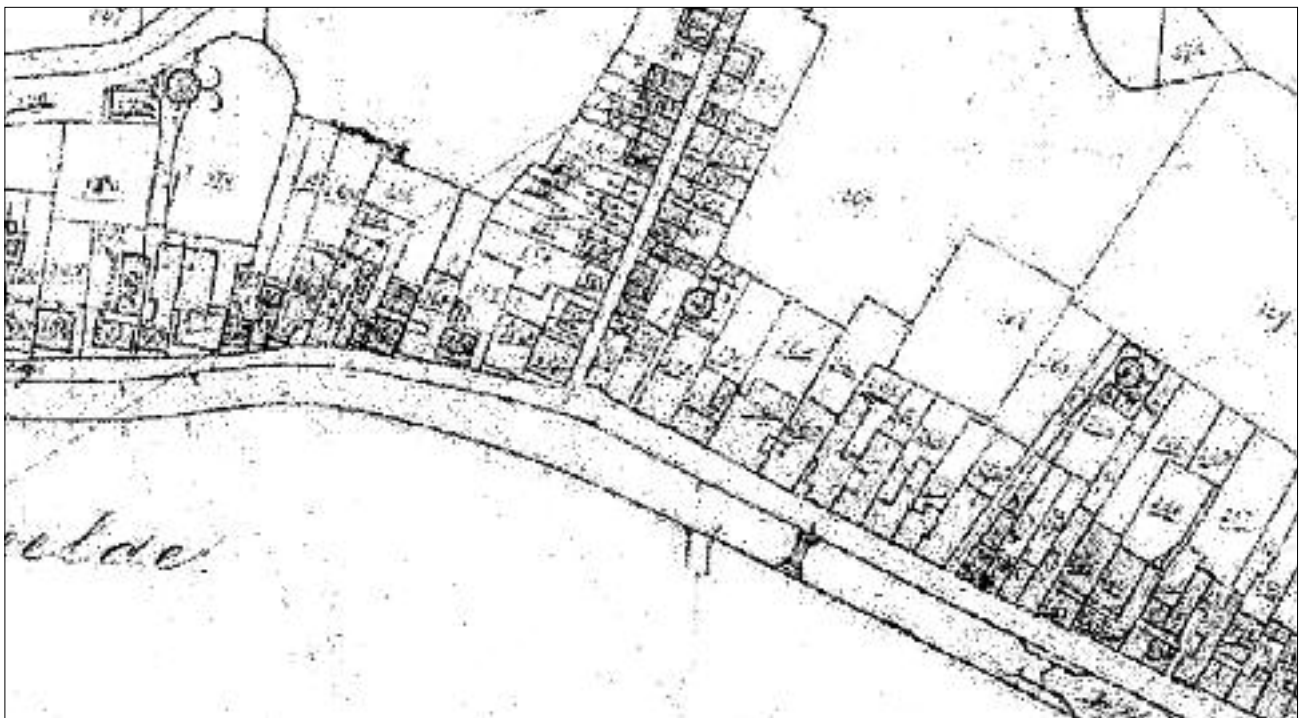
voormalige gemeente Oude Pekela, in sectie A, 2e blad (afb. 3).²²

In de 'Aantekeningen betreffende het kadaster 1831' worden de drie molens met hun eigenaren en de kadastrale nummers vermeld.²³

'Koornmolen: Deze molen, toebehoorende aan de wedw. J.J. Klatter, en voorkomende sub. no. 272 van sectie A, is gunstig in de kom van de gemeente gelegen: hij is half in steen opgetrokken van het midden en de kap met riet gedekt en goed ingerigt: heeft 2 paar rogge- en 1 paar weitsteen en met 75 voeten vlugt. Het zuiver inkomen van den zelve, na aftrek van het derde voor verval, kosten van onderhoud en herstellingen, wordt geacht te zijn f 500,-.

Pelmolens: Eerste klasse. Tot de 1e klasse behoort de molen van T.H. Hut, en voorkomende sub. no. 377 van sectie A, is gunstig en in de kom van de gemeente gelegen; hij is geheel in steen opgetrokken en de kap met spaan gedekt, uitmuntend gebouwd en wel ingerigt, hij heeft 2 paar pel- en 1 paar breekstenen met 79 voet vlugt. Hij wordt na korting als boven, begroot op f 350,-.

Tweede klasse. Tot de 2e klasse behoort de molen van H.O. Nieweg, en voorkomende sub. no. 256 van sectie A, ook gunstig en in de kom van de gemeente gelegen, maar op verre na, niet

377

272

256

Afb. 3. De afbeelding toont een deel van de kadastrale minuutplan van Oude Pekela, waarop in het midden de Veendijk is te zien en ter weerszijden daarvan de drie molens. Nummer 377 is de in 1817 door Kranenburg aan de Scholtenswijk gebouwde pelmolen, nummer 272 is de in 1799 aan de Veendijk gebouwde rogge- en schorsmolen en nummer 256 is de in 1785 gebouwde pelmolen tegenover de N.H.-kerk. Van de Veendijk, waaraan eens 72 gezinnen woonden en 'de Jordaen' van Pekela werd genoemd, is heden ten dage niets meer terug te vinden. De laatste huizen werden in 1967 afgebroken, waarna het gehele gebied opnieuw werd ingericht. Ook van de molen aan de Scholtenswijk resteert niets meer.

zoo kostbaar getimmerd als de voorgaande, voorzien van 2 paar pelsteen, half in steen opgetrokken van het midden en de kap met riet gedekt en 76 á 77 voeten vlugt. Men schat den zelve, na korting als boven, op f 260,-.'

Evenals zijn oom, was Jan Teunis Klatter niet alleen molenaar, maar bekleedde hij meerdere maatschappelijke functies. Zo was hij o.a. zetter en diaken van de Ned. Hervormde gemeente en lid van het Burgerlijk Armbestuur. In 1825 kreeg Oude Pekela een gemeente-brandspuit, in 1828 kwamen er nog twee bij. Voor elk van de brandspuiten wees de gemeenteraad een directeur aan, één van hen was Jan Teunis Klatter.

Hij overleed, 65 jaren oud, op 18 februari 1829. Zijn echtgenote, Geertruida Hindriks Klatter, overleed 72 jaren oud, op 14 december 1838. De erfgenamen lieten vervolgens door notaris S. Piccardt de korenmolen aan de Veendijk in de *Provinciale Groninger Courant* van 25 oktober 1839 te koop aanbieden.

'Op nader te bepalen tijd en plaats [te Oude Pekela, in het huis van R. H. Middel, op vrijdag 27 december 1839] zal aanstaande winter, op zeer aannemelijke voorwaarden, publiek te koop worden gepresenteerd o.a. een welbeklante achtkantige korenwind-molen, getekend no. 814, tevens ingericht om schors te maken, met de aanhorige behuizing, no. 725 en 726, met heem, staande en gelegen te Oude Pekela, noordkant, stadsgrond, in het midden van de gemeente, alle welke goederen depanderende van de nalatenschap van wijlen J. T. Klatter en vrouw, in leven wonende te Oude Pekela.' Koper werd Hindrik Jurjens Veele. Daarmee kwam een einde aan het molenaarschap van de familie Klatter.

Op 13 augustus 1849 raakte de molen aan de Veendijk in brand. Door de vonkenregen vatten ook de molen tegenover de kerk en de boerderij van Kiers aan de oude Winschoterweg vlam. Alle gebouwen gingen verloren.²⁴

Enige pikante gegevens over de mannelijke leden van het geslacht Klatter bieden ons de bronnen van de Gerechten in Westerwolde en Bellingwolde. Zo werd voor de rechtstoel van Bellingwolde, in 1787, een proces-verbaal opgemaakt betreffende het handgemeen en bedreiging ten huize van H. D. Uchtman, waarbij nog net een plundering van zijn huis, onder leiding van Hinderk Jans Klatter, kon worden voorkomen.²⁵ Aan deze vechtpartij nam ook de zoon van Hendrik Klatter deel, t.w. de in 1764 geboren IJzebrand Hendriks. IJzebrand was net als zijn vader pelmolenaar.

Hubertus Dionisius Uchtman was reder, alsmede koopman in hout en ijzerwaren te Oude Pekela. Hij was gehuwd met Aaltje Pieters Brons en had vijf kinderen.

Het conflict handelde over het wel of niet 'illumineren' – een kaars voor het raam plaatsen –

door Uchtman. Aangezien bij hem 'eenige ruiten in stukken gesmeeten waaren', had hij 'de vensters digt gemaakt', tot ongenoegen van 'Melle Luikens knegten die half dronken waren en wilden hebben ik zoude de planken voor de glaazen wegneemen'. De situatie liep uit de hand toen anderen, waaronder Klatter en zijn zoon, zich ermee bemoeiden en het huis van Uchtman binnen drongen.

Het proces verbaal bevat 18 stukken van voornamelijk de getuigen.

Een ander voorval betrof een vechtpartij tussen Jan Teunis Klatter en Benjamin Hartogs te Oude Pekela, in 1805. In de bronnen, bestaande uit 4 stukken, is het vooronderzoek te lezen, met de verslagen van betrokkenen en getuigen.²⁶

Benjamin Hartogs van Biema was koopman en besnijder en gehuwd met Sippora Salomons; het echtpaar had zes kinderen. Het gezin woonde, net als zijn buurman Jan Teunis Klatter, aan het Pekelderdiep, maar dan aan de andere kant van de oprit naar de molen. Over de vechtpartij vermeldt een getuige dat hij 'een wagen met vellen aan de koopman Benjamin Hartog zullende leveren, en bij het pakhuis van dezelve komende, eenige oneenigheid over het openen van het hek op de molendrift tusschen Benjamin Hartog en de mulder Jan T. Klatter is ontstaan, hetwelk zoo verre gegaan is, dat Klatter, die het hek niet open wilde hebben voor de wagen met vellen, toen genoemde B. Hartog een slag aan 't hoofd heeft gegeven, dat laatstgemelde de pruik van het hoofd gevallen is, en de wang eensints dik geworden is, hebbende zelfs door die slag de wang van B. Hartog gebloed; ook heeft genoemde Klatter naa den laatstgemelden geschupt; dog niet geraakt ...'

De bezittingen van de familie Klatter

Dat de familie Klatter vermogend was blijkt niet alleen uit de verschillende documenten, waarin leningen aan derden worden beschreven, of uit de, op een 'vodge papier' bijgehouden betalingen, van de diverse verhuurde huizen, waarvan enkele aan de Veendijk stonden, maar vooral uit de inventarislijsten, die na een overlijden, van de nalatenschap werden opgemaakt.

Een duidelijk voorbeeld daarvan is de Expeditie [afschrift van een vonnis] van 12 juni 1827, opgemaakt n.a.v. het overlijden van Hindrik Jans Klatter. Het document omvat 16 pagina's en is opgemaakt door notaris Piccardt. Het vermogen, inclusief de pelmolen, twee behuizingen en enige pretensien [aan derden verstrekte leningen], werd vastgesteld op f 13.317,42.

De pelmolen wordt omschreven als volgt: 'pelmolen geteekend No. 815 met wagenschuurtje en bijbehorende grond staande en gelegen ter Oude Pekela Noordkant heem en west

Afb. 4. Oude Pekela, links de winkel van Savenije, in het midden de molenaarswoning van Huizing, met ervoor de respectievelijke families.

op numero drie zijnde bezwet ten Noorden en grootendeels ten oosten tegen het land of de tuin van den Notaris Piccardt.’

De tweede behuizing heeft de volgende omschrijving: ‘Eene behuizinge en tuin staande en gelegen ter Oude Pekela zuidkant even boven de gemeente klapbrug, zijnde bezwet ten oosten aan de weduwe van Frans Obbes en ten westen aan de weduwe Pathuis.’

Een ander voorbeeld van het vermogen van de familie Klatter wordt ons geboden in de Expeditie van 28 maart 1836, waarin de inventaris van de nalatenschap van wijlen J. T. Klatter wordt beschreven. Ook dit document omvat 16 pagina’s en is eveneens opgemaakt door notaris Piccardt.

De eerste zinnen luiden als volgt:

‘In den jare achttienhonderd zes en dertig den achtentwintigsten Maart ter Oude Pekela ter woonstede van Geertruida Hindriks Klatter, weduwe wijlen Jan Teunis Klatter zonder beroep aldaar woonachtig, ben ik ondergeteekende Meester Sophius Piccardt, openbaar Notaris in het Kanton van en residerende ter Pekela ten dezen bijgestaan door de natenoemene en mede ondergeteekende getuigen overgegaan tot het opmaken van den inventaris des boedels en nalatenschap van den opgenoemden Jan Teunis Klatter, in leven koornmolenaar woonachtig ter Oude Pekela en aldaar den achttienden february achttienhonderd negentwintig overleden.’

Harms Middel, deurwaarder en taxateur bij de Regtbank te Winschoten, had de goederen, die zich in het huis bevonden, getaxeerd en in een lijst van 84 artikelen, inclusief de waarde, opgesomd en wel:

In de woonkamer

1. Een eikenhouten kistkabinet getaxeerd op veertig gulden
2. een dito palpitrans op twaalf gulden
3. een spiegeltafel op vijf gulden
4. een trektavel op vijf gulden
5. een kastklok op veertig gulden zijnde een staand uurwerk
6. een porceleinkast op een gulden vijftig cents
7. een boekenkast op een gulden
8. een groote bijbel met lessenaar op vier gulden
9. een groote en een kleine spiegel op vier gulden
10. twee verlakte trommen een dito kleine en drie dito breedjes op vier gulden
11. tien stoelen op vier gulden
12. zes vijschagten stoelkussens op zes gulden
13. een theestoof met koperen schenkketel op een gulden vijftig cents
14. vijf dozijn porceleinen theegoed op tien gulden
15. twee grootere en acht kleinere porceleinen spoelkommen op vier gulden
16. een servies modern porceleinen theegoed met een suikerpot een spoelkom en schotels op zes gulden

-
- 17. een Engelse lamp op drie gulden
 - 18. twee tabakskistjes op een gulden veertig cents

In een tinkast

- 19. zes porceleinen bordjes twee dito theepotten een douzijn porceleinen theegoed met nog eenige kleinigheden op twee gulden vijftig cents
- 20. veertien bonte schotels op een gulden veertig cents
- 21. twee douzijn roemers op twee gulden
- 22. twee koperen theeketels op drie gulden
- 23. een haardketting en een vuurhaardje op een gulden vijftig cents

verder

- 24. twee dekbedden twee onderbedden drie peluws en dertien kussens alle met tochten en kleden op vijf en zestig gulden
- 25. twee paar rode morenen bedgordijnen met rabatten en twee katoenen bedspreiden op vier gulden
- 26. een scherm twee voetstoven en een tang op tachtig cents
- 27. een tinnen theepot en theekistje op vijfenzeventig cents
- 28. een halve kastklok in het huis van Geert Potjewijd hangende op achttien gulden

in een kast

- 29. twee tinnen koffijpotten en twee dito kandelaars op vijf gulden
- 30. twee verlakte kandelaars en twee bakjes met snuiters op een gulden
- 31. zes porceleinen vlakke kommen op vijfenzeventig cents
- 32. twee witte bakjes vijf dito schotels en twaalf dito borden op drie gulden
- 33. een zetter met twee vlesjes op een gulden
- 34. veertien roemers en een karaf op een gulden vijfenzeventig cents
- 35. een theepot met nog eenige kleinigheden op zestig cents

In de achterkamer

- 36. een vurenhouten kabinetje en vierkante tavel op vier gulden
- 37. vijf oude stoelen en een turfvat op twee gulden
- 38. twee kistjes en twee kerkstoven op twee gulden
- 39. een broodmes op een bred op zestig cents
- 40. een keldertje op een gulden vijftig cents
- 41. een paar koperen schalen met balans en unster op een gulden vijftig cents
- 42. een koperen schenkketel met comfoir op een gulden vijftwintig cent
- 43. een blikken koffijpot en tabaks comfoir op een gulden vijftwintig cents
- 44. een metalen vijzel met stamper op twee gulden
- 45. dertig witte borden op twee gulden vijftig cents

- 46. een witte kom een dito waterpot en vier bonte schotels op een gulden twintig cents
- 47. een koperen schotelketel en een dito schenkketel op vier gulden
- 48. een tinnen waterkom op een gulden vijftig cents
- 49. twee blikken koffijpotten en een lantaarn op een gulden vijftig cents
- 50. een koekepan en hangijzer
- 51. een poffertjes pan en twee koperen confoiren op twee gulden
- 52. een dekbed een onderbed twee peuluws en drie kussens alle met tochten en kleden op vijftwintig gulden
- 53. een oude spiegel en drie kleine schilderijen op een gulden vijftwintig cents
- 54. een vuurpot twee tangen en asschup op een gulden vijftwintig cents
- 55. een klein taveltje en kistje op een gulden
- 56. twee verlakte breedjes en vier korfjes op zestig cents

In een kast

- 57. vier ijzeren potten op drie gulden
- 58. een koperen akertje en een dito pan op een gulden vijftig cents
- 59. eenige steenen potten en pannen op een gulden
- 60. een konfer en twee waterremmers op twee gulden vijftig cents

In de Schuur

- 61. een trappen op zestig cents
- 62. drie waschtobben en een groote melkbalie op vijf gulden
- 63. een krouwel een hark een sloodhouw en een padschoffel op twee gulden
- 64. een schoffel en hark op zestig cents
- 65. eenig timmergereedschap en ballast op een gulden vijftig cents

Op de Zolder

- 66. twee koperen schotelketels op tien gulden
- 67. een ijzeren pot op een gulden vijftig cents
- 68. vier kisten zegge vier kisten, wordende het woond ijzeren doergenborgst op vijf gulden
- 69. vier budjes op een gulden vijfenzeventig cents
- 70. twee vaten en een wan op een gulden vijftwintig cents
- 71. twee braskorven en een gortebak op twee gulden
- 72. een glazekast en een lantaarn op vier gulden vijftig cents
- 73. een zitbank en een schaaftank op een gulden
- 74. een boekenkastje en vogelkorf op vijfenzeventig cents
- 75. een koperen stoof en een gieter op twee gulden
- 76. een tinnen ondersteker en groote scherm op twee gulden
- 77. eenige ballast op een gulden vijftwintig cents

78. twee neerslagen tavels en drie blikken trommen op vier gulden
 79. een koperen bedpan op twee gulden
 80. een duivenkooi met duif en twee korfjes op een gulden vijftig cents

In het kabinet

81. tweeeendertig servietten en zes tavellakens op twintig gulden
 82. tien lakens vijftien gulden
 83. tien wijtels op tien gulden
 84. drie paar witte slopen op twee gulden

Hierna wordt het Mandeelig vastgoed vermeld: 'Een roggemolen geteekend Numero 814 met woonhuis waarin twee woningen geteekend numero's 725 en 726 met heem staande en gelegen ter Oude Pekela Noordkant Stadsgrond heem en west op numero twaalf zwertende oost aan de weduwe Schroder en west aan Samuel van Bijma.' Dit is het molenaarshuis dat aan het Pekelderdiep stond en waar de Joodse koopman Samuel van Bijma de buurman was (zie afb. 4). Vervolgens worden verschillende percelen 'aan malkaar sluitende kampen land' vermeld en twee keer een 'huis en heem staande en gelegen ter Oude Pekela'.

Aan het eind van de expeditie wordt melding gemaakt van vier zitsteden in de Hervormde Kerk te Oude Pekela, t.w.

'Een warmen zitstede in de Hervormde Kerk ter Oude Pekela, in de muurbank aan de Noordermuur in het nieuwe Einde.

Een stoel in de gang in dezelve kerk, regt tegenover de predikstoel, zijnde deze beide plaatsen in de kerk, herkomstig van wijlen Teunis Klatter.

Zitsteden, behorende in de mandelige boedel van opgenoemde Jan Teunis Klatter, en de Inventarisante.

Een zitstede in de opgenoemde kerk in het Nieuwe Einde bij de Deur.

Een dito zitplaats mede in dezelfde kerk, in het oude einde onder de Klunderzolder.'

Hierna volgen een achttal 'Uitstaande pretensien' welke een gezamenlijk bedrag vormen van f 3.383,87.

Vijf jaar later, op 28 juni 1841, vindt er, na de dood van Geertruida Hindriks Klatter, de echtgenote van Jan Teunis, wederom een scheiding van de nalatenschap plaats. Ook dit document omvat 16 pagina's en is weer opgemaakt door notaris Piccardt.

Opvallend in deze expeditie zijn de vele schuldvorderingen die het echtpaar bij hun kinderen had uitstaan, namelijk voor een gezamenlijk bedrag van f 8.316,60.

Daarnaast waren er eveneens een zevental 'pretensien', samen f 4.307,57.

In totaal kwam dat neer op f 12.624,17.

Voorwaar een rijke en veelzijdige familie. Doch een Klatter zult u nu niet meer in Oude Pe-

kela vinden. Alleen op het kerkhof staan nog twee zerken waarop de naam staat vermeld. En van hun molens resteert er geen één.

De nu nog aanwezige koren- en pelmolen *De Onrust* werd na de brand van 1849 gebouwd.

Noten behorend bij het volgend genealogisch overzicht

(a) Op 2-5-1765 kocht het echtpaar Hindrik Jans Klatter en Grietje Rozeboom de standerdroggemolen *De Appingedammer Zuidermolen*, staande in de Molenhorn. Bron: RHC Groninger Archieven, tg. 733, Gerechten in Fivelingo, inv.nr. 34, fol. 629. Op 1 mei 1766 kocht het echtpaar de standerdroggemolen *De Appingedammer Noordermolen* of *De Hoge Molen*, staande in de Moeshorn. RHC GrA, Gerechten in Fivelingo, inv.nr. 34, fol. 734.

Op 29 november 1781 verkochten zij de beide molens aan Frans Huis en Anna Geertruida de Bakker. RHC GrA, Gerechten in Fivelingo, inv.nr. 37, pag. 207-209.

In het boek van Jan Evert Emmelkamp *De historie van boerderijen en molens in de gemeente Appingedam*, worden de beide molens beschreven op pag. 572-576.

Op 26-10-1782 kocht het echtpaar Klatter-Rozeboom 'twee Rogge Molen waarvan de eene in de boven en de andere in de beneden Pekela staat, en de twee daar bij behorende behuizingen, mitsgaders de twee Rosmolens, waar van bij ieder molen een kan worden gebruikt.'

Tevens kochten Hindrik Jans Klatter en Grietje Rozenboom van S. H. Grijp, weduwe van rentmeester P. Zijlman, het recht tot het zetten van een pelmolen.

In 1785 hebben zij deze pelmolen in het noorden van Oude Pekela gezet, tegenover de kerk, aan de noordzijde van het kanaal.

Met de weduwe Grijp had Klatter reeds in 1767 contact gehad, toen hij een bedrag 2000 gulden van haar leende. RHC GrA, Gerechten in Fivelingo, inv.nr. 34, fol. 804.

In 1820 overleed molenaar Hindrik Jans Klatter, eigenaar van de pelmolen te Oude Pekela en legateerde de helft van het eigendomsrecht aan zijn kleinzoon Remko IJsbrand Klatter.

Remko droeg in 1826 zijn helft over aan Jan Teunis Klatter.

(b) Het huwelijk van Jan Teunis Klatter met Geertruida Hindriks Klatter was dus tussen neef en nicht. In een akte van 19 september 1797 wordt Jan Teunis Klatter vermeld als molenaar te Beneden Pekela.

Hij liet in 1799 aan de Veendijk, NW.z. kanaal een rogge- en schorsmolen bouwen. Hij wordt vermeld als: koornmolenaar - in Expeditie 98 12-6-1827 en 28-3-1836.

In 1827 was Jan Teunis Klatter alleen eigenaar van de molen. Hij verkocht deze op 26 juni 1827 aan Hindrik Omges Nieweg. Op 11 juni 1827 werd Jan Teunis Klatter benoemd als lid van het Burgerlijk Armbestuur.

(c) Hindrik Omges Nieweg is een zoon van Omge Hindriks Nieweg en Frouwke Hindriks Klatter. Hij huwde met Grietje IJzebrands Klatter, dochter van IJzebrand Hendriks Klatter en Aaltje Remkes

Engels. In het register van de burgerlijke stand staat hij vermeld als grutter en pelmulder. In 1837 verkocht Hindrik Omges Nieweg zijn molen aan Remko Jans Bruggers uit Blijham. Op 13 augustus 1849 brandde de molen af.

Deze molen werd in 1850 herbouwd en is nu bekend als de koren- en pelmolen *De Onrust*. Het is de enige van de vijf koren- en pelmolens in Oude Pekela die bewaard is gebleven.

(d) Jan Hindrik Klatter en Geesje Harms Koster kochten op 16-10-1784 de molen te boven Pekela. RHC GrA, RA.IIIx.184, fol. 130-131v. De molen werd op 6 april 1874 door de bliksem getroffen en brandde af. Nog hetzelfde jaar werd hij herbouwd. Omstreeks 1920 volgde de definitieve afbraak.

Het molenaarsgeslacht Koster was vanaf toen werkzaam op de molen *De Zeldenrust* aan de Scholtenswijk te Oude Pekela. Deze grote molen brandde af op 4 november 1938, waarna verder gemalen werd op motorkracht.

(e) Remko IJsbrand Klatter staat in het register van de burgerlijke stand vermeld als herbergier en kastelein.

(f) Hindrik IJzebrands Klatter wordt vermeld als varenspersoon - in Expeditie 98 12-6-1827. Bij zijn overlijden staat vermeld: matroos; overleden op het schip *Concordia* van Utrecht.

(g) Pieter Jans de Jonge wordt vermeld als: koormolenaar - in Expeditie 28-3-1836 en als landgebruiker - in Expeditie 28-6-1841. In deze zelfde Expeditie wordt hij genoemd als 'gerechterlijk benoemden curator over Jan Jans Klatter', de oudere broer van zijn vrouw. Jan Jans werd 72 jaar en is nimmer gehuwd.

Op het kerkhof te Oude Pekela is, ten ZW van de kerk, de grafzerk van het echtpaar de Jonge-Klatter te vinden, alsook van hun dochter Geertruida. Er naast staat de zerk van Engeltje Klatter en haar echtgenoot I. B. de Groot.

Opmerking:

In dit artikel worden diverse documenten vermeld, welke betrekking hebben op het bezit of de transacties van de familie Klatter. Bij al deze vermeldingen is geen verwijzing opgenomen naar een bron of vindplaats, aangezien deze in alle gevallen deel uitmaken van het archief van de familie Klatter in het Kapiteinshuis Pekela.

Noten

1. *Jaarverslag Kapiteinshuis Pekela 1996*, pag. 4.
2. De Tille, Leeuwarden, veiling 13-11-1996, cat.nr. 897.
3. B. D. Poppen, 'De Gilde-Rolle der Molenaers Gilde in de stad Groningen van 1652', *De Nieuwe Zelfzwichter*, jrg. 10, no. 2, juni 2006, pag. 3 t/m 7, *Molinologie, TMS*, nr. 25, 2006, pag. 19 t/m 23; *Vriendenbulletin*, Stichting Vrienden van de stad Groningen, jrg. 22, nr. 50, oktober 2007, pag. 8 t/m 11 en nr. 51, december 2007, pag. 8 t/m 10.
4. Website Ledematen provincie Groningen: <http://www.menneglas.nl/ledematen>.
5. Ibidem.
6. Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven, Gerechten in Fivelingo, tg. 733, inv.nr. 34.

1793
Op Belijdenis des geloofs aangekomen
Jan Teunis Klatter

7. Ibidem.
8. Ibidem, Gerechten in Fivelingo, tg. 733, inv.nr. 37.
9. Zie noot 4.
10. RHC GrA, Gerechten in Fivelingo, tg. 733, inv.nr. 34.
11. Ibidem, RA.IIIx.184.
12. B. D. Poppen, *De belasting op het gemaal in Stad en Ommelanden 1594-1856* (Uithuizen 2004), pag. 265.
13. Het Groninger Molenarchief, fiche nr. 821 (2106.01). De te Nieuwe Pekela nog aanwezige molen *De Zwaluw* werd in 1891 voor de heer J. Graver gebouwd.
14. RHC GrA, tg. 121, inv.nr. 9. (Met dank aan D. Kuil).
15. Het Groninger Molenarchief, fiche nr. 904 (2120.01).
16. A. Westers, 'Van Pekela tot Sint Petersburg', *Jaarverslag Kapiteinshuis Pekela 1997*, pag. 19, nr. 26.
17. Het Groninger Molenarchief, fiche nr. 901 (2117.01).
18. B.D. Poppen, *De belasting op het gemaal*, passim.
19. Ibidem, pag. 265.
20. Het Groninger Molenarchief, fiche nr. 1321 (2120.02).
21. Ibidem, fiche nr. 900 (2116.01).
22. Website WatWasWaar: <http://watwaswaar.nl>.
23. RHC GrA, het archief van de voormalige gemeente Oude Pekela, inv. nr. 175 (Stukken van Algemene aard; 06-Correspondentie; Ingekomen Stukken 1811-1941; Aantekeningen betreffende het kadaster 1831). Transcriptie D. Kuil.
24. Ibidem, Provinciale Groninger Courant 13-8-1849, 23-11-1849.
25. Ibidem, tg. 732, Gerechten in Westerwolde en Bellingwolde, inv.nr. 550.
26. Ibidem, tg. 732, inv.nr. 910.

Jan Teunis Klatter

Afb. 6. De handtekening van Jan Teunis Klatter.

B. D. Poppen © 3-1-2008.
Reacties naar
Ripperdadrift 16,
9981 LH Uithuizen.

Afb. 5. In het register van de 'Ledematen' te Oude Pekela staat op 7 maart 1793 vermeld: Op Belijdenis des geloofs aangenomen Jan Teunis Klatter.

Beknopt genealogisch overzicht van de familie Klatter

Jan Klasens Klatter

x

Frouke Geerts

Hindrik Jans Klatter (a)

geb. 1731

ovl. 01-11-1820 te Oude Pekela

x (1) **Annechien Berends**

Jantje Hindriks Klatter

geb. 1755, te Wetsinge

ovl. 16-8-1844 te Oude Pekela

x 22-1-1783 te Oude Pekela

Klaas Egberts Wildeboer - bakker

Frouwke Hindriks Klatter

geb. 1758 te Stedum

ovl. 16-11-1826 te Appingedam

x 21-11-1787 te Appingedam

Omge Hindriks Nieweg - grutter

geb. 1750 te Appingedam

Hindrik Omges Nieweg - grutter, pelmulder

geb. 25-8-1782 te Appingedam

ovl. 18-01-1864 te Oude Pekela

x 17-11-1812 te Oude Pekela

Grietje IJzebrands Klatter (c) zie hieronder

Jan Hindriks Klatter - molenaar (d)

geb. 1-3-1761, ged. te Stedum

x 21-12-1783 te Nieuwe Pekela

Geessijn Harms Koster

geb. 16-03-1764 te Nieuwe Pekela

x (2) 27-11-1763 te Oude Pekela

Grietje IJzebrands Rozeboom

geb. 1731

ovl. 15-09-1826 te Oude Pekela

IJzebrand Hendriks Klatter - pelmolenaar

geb. 1764, ged. 19-9-1764 te Stedum

ovl. 18-03-1810 te Oude Pekela

x (2) 01-11-1786 te Oude Pekela

Aaltje Remkes Engels

ged. 30-6-1765 te Blijham

ovl. 10-05-1849 te Oude Pekela

Remko IJzebrands Klatter - kastelein (e)

geb. 30-08-1787 te Oude Pekela

ovl. 24-12-1878 te Stadskanaal

x 22-10-1809 te Oude Pekela

Elzina Meurs

ged. 1-7-1788 te Oude Pekela

ovl. 16-01-1840 te Oude Pekela

Grietje IJzebrands Klatter

geb. 20-09-1789 te Oude Pekela

ovl. 13-02-1869 te Oude Pekela

x 17-11-1812 te Oude Pekela

Hindrik Omges Nieweg (c) zie hierboven

Hindrik IJzebrands Klatter - varenspersoon (f)

geb. 1794 te Oude Pekela

ovl. 09-07-1827 op zee

Geertruida Hindriks Klatter

geb. 1766 te Appingedam

ovl. 14-12-1838 te Oude Pekela

x 05-01-1785 te Oude Pekela

Jan Teunis Klatter - molenaar, zie de rechter kolom

Teunis (Tonnis) Jans Klatter - schipper

geb. 23-5-1740 te Oude Pekela

ovl. 20-04-1821 te Oude Pekela

x 12-12-1762

Jantje Remmerts

geb. 1741; ged. 10-8-1741 te Oude Pekela

ovl. 09-04-1831 te Oude Pekela

Jan Teunis Klatter - molenaar (b)

geb. 1764, ged. te Oude Pekela

ovl. 18-02-1829 te Oude Pekela

x 06-01-1785 te Oude Pekela

Geertruida Hindriks Klatter

geb. 1766; ged. 29-1-1766 te Appingedam

ovl. 14-12-1838 te Oude Pekela

Teunis Jans Klatter

geb. 18-03-1787 te Oude Pekela

ovl. - vermoedelijk jong overleden

Grietje Jans Klatter

geb. 08-06-1789 te Oude Pekela

ovl. 01-06-1861 te Oude Pekela

x 21-03-1815 te Oude Pekela

Geert Harms Potjewijd - landgebruiker

geb. 24-09-1782 te Oude Pekela

ovl. 19-11-1858 te Oude Pekela

Hindrik Jans Klatter - molenaar

geb. 18-05-1791 te Oude Pekela

ovl. 13-07-1833 te Oude Pekela

x 24-04-1827 te Oude Pekela

Dedje Jans op 't Holt

geb. 08-03-1800 te Oude Pekela

ovl. 30-04-1852 te Oude Pekela

Jan Jans Klatter

geb. 21-8-1794 te Oude Pekela

ovl. 09-10-1866 te Nieuwe Pekela

Jantje Jans Klatter

geb. 06-12-1808 te Oude Pekela

ovl. 07-02-1869 te Nieuwe Pekela

x 14-02-1832 te Oude Pekela

Pieter Jans de Jonge - molenaar (g)

geb. 14-04-1806 te Oude Pekela

ovl. 10-02-1894 te Oude Pekela

x = gehuwd

Alleen de parentelen van de beide zonen uit het huwelijk van Jan Klasens Klatter met Frouke Geerts zijn weergegeven.

In dit overzicht worden tevens de koornmolenaars, grutters en pelmulders in de familie Klatter vermeld.